

for økonomisk udvikling. Det maa naturligvis i første række blive Malthus, Ricardo og Marx fra ældre tid, som behandles. Af moderne forfattere behandles Schumpeter, Robbins og A. G. B. Fisher. Der undersøges, hvorledes disse har angrebet problemet om forudsigelser af den økonomiske udvikling, idet der skelnes mellem: extrapolationer fra forudgaaende trendbevægelser, extrapolationer i hvilke resultaterne fra andre videnskaber inddrages og endelig extrapolationer, hvor man lader den abstrakte teori træde til og støtte eller endog lede den fra observerede trends sandsynliggjorte extrapolation. Denne inddeling er maaske for systematikken hensigtsmæssig, men den er vel ikke saa heldig derved, at den egentlig ikke hæfter sig ved de for extrapolationerne særlige og centrale problemer.

Kap. IX uddyber disse problemer. Afsnittet læses med interesse og uden særlige protester. Protester maa imidlertid melde sig ved det følgende kap. om »The Illusion of Neutrality«. Man har efterhaanden faaet Weber's opfattelse af dette problem saa meget i blodet, at man studser over, at denne kapiteloverskrift ikke efterfølges af et spørgsmaalstegn. Og endnu mere studser man, naar man har læst kapitlet. Det synes, som om forf. har misforstaaet et væsentligt forhold. Han nævner, at de omraader af teorien, som ikke fanger forskernes interesse, naturligvis ikke bliver saa godt gennemarbejdet som de øvrige afsnit. Walker slutter nu heraf, at saa er objektiviteten gaaet fløjten, idet forskningen altsaa bestemmes af forskerens personlige interesser. Men dette er vel direkte fejlagtigt. Det er rigtigt, at al videnskab for saa vidt har et subjektivt element deri, at forskerens personlige — stærkt subjektive — interesser er medbestemmende i valget af forskningsomraade. Men heraf følger da slet ikke, at forskningen bliver subjektiv. Ikke mindst økonomer er vel vidende om, at man udmærket godt kan gennemføre en objektiv undersøgelse af et omraade, selv om udgangspunktet er subjektivt. Man kan ikke deraf, at interesserne bestemmer omraadet, slutte, at undersøgelsen bliver interessebetonet i sit resultat. En ganske anden sag er det, at man — maaske særlig i økonomien — kan finde mange eksempler paa,

at de personlige interesser ikke er standset ved emnevalget, men ogsaa har paavirket analysen — og i paavisningen heraf kan man give Walker ret. Men ellers synes der ikke at være grundlag for at rokke ved Max Weber.

Et afsnit om »Welfare« afslutter bogen. Kommet til sidste side glæder man sig over et fyldigt index. Det er godt, at det efterhaanden er sjældent at se en bog, som ikke indeholder et emne- og forfatterindex.

»Economic policy requires not less, but better, theory« hedder det (p. 75). Og det er saa sandt. Selv om Walker helt springer nogle af de for hans problem mest centrale punkter over og heller ikke i det positive overalt virker overbevisende, er der dog næppe nogen tvivl om, at Walker's resultater angiver visse af de veje, man maa gaa for at faa »a better theory«, d. v. s. en teknisk bedre anvendelig teori.

Bogen er opbygget paa grundlag af en lang række forfattere, som i det uendelig citeres. Det drejer sig i første række om A. G. B. Fisher, F. H. Knight, Marshall, Pigou og Robbins. Bogen er da skrevet nærmest som kommentarer til disse forfatteres opfattelser af forholdet mellem teori og politik. Det er — vist netop paa grund af den stadige citeren — blevet en noget kedelig og slet ikke letlæselig bog. Hovedlinierne forsvinder det. Men alene problemstillingen gør, at man med interesse imødeser den i forordet lovede bog — efter samme retningslinier — om international handel. Netop at se en behandling af et lidt mere konkret emne vil blive interessant.

P. Nørregaard Rasmussen.

Lawrence R. Klein: »The Keynesian Revolution«. New York, The Macmillan Company, 1947. 213 sider. § 3.50.

Egentlig bringer denne bog ikke noget nyt i den forstand, at den afdækker hidtil komplet ukendte relationer. Den er for saa vidt en dogmehistorie — nemlig 30'ernes — hvorfor det nye, bogen indeholder, er fremstillingsformen og sammenstillingen paa en ny maade af paa forhaand kendte enkeltundersøgelser.

Bogen er inddelt i 7 kapitler efterfulgt af

for økonomisk udvikling. Det maa naturligvis i første række blive Malthus, Ricardo og Marx fra ældre tid, som behandles. Af moderne forfattere behandles Schumpeter, Robbins og A. G. B. Fisher. Der undersøges, hvorledes disse har angrebet problemet om forudsigelser af den økonomiske udvikling, idet der skelnes mellem: extrapolationer fra forudgaaende trendbevægelser, extrapolationer i hvilke resultaterne fra andre videnskaber inddrages og endelig extrapolationer, hvor man lader den abstrakte teori træde til og støtte eller endog lede den fra observerede trends sandsynliggjorte extrapolation. Denne inddeling er maaske for systematikken hensigtsmæssig, men den er vel ikke saa heldig derved, at den egentlig ikke hæfter sig ved de for extrapolationerne særlige og centrale problemer.

Kap. IX uddyber disse problemer. Afsnittet læses med interesse og uden særlige protester. Protester maa imidlertid melde sig ved det følgende kap. om »The Illusion of Neutrality«. Man har efterhaanden faaet Weber's opfattelse af dette problem saa meget i blodet, at man studser over, at denne kapiteloverskrift ikke efterfølges af et spørgsmaalstegn. Og endnu mere studser man, naar man har læst kapitlet. Det synes, som om forf. har misforstaaet et væsentligt forhold. Han nævner, at de omraader af teorien, som ikke fanger forskernes interesse, naturligvis ikke bliver saa godt gennemarbejdet som de øvrige afsnit. Walker slutter nu heraf, at saa er objektiviteten gaaet fløjten, idet forskningen altsaa bestemmes af forskerens personlige interesser. Men dette er vel direkte fejlagtigt. Det er rigtigt, at al videnskab for saa vidt har et subjektivt element deri, at forskerens personlige — stærkt subjektive — interesser er medbestemmende i valget af forskningsomraade. Men heraf følger da slet ikke, at forskningen bliver subjektiv. Ikke mindst økonomer er vel vidende om, at man udmærket godt kan gennemføre en objektiv undersøgelse af et omraade, selv om udgangspunktet er subjektivt. Man kan ikke deraf, at interesserne bestemmer omraadet, slutte, at undersøgelsen bliver interessebetonet i sit resultat. En ganske anden sag er det, at man — maaske særlig i økonomien — kan finde mange eksempler paa,

at de personlige interesser ikke er standset ved emnevalget, men ogsaa har paavirket analysen — og i paavisningen heraf kan man give Walker ret. Men ellers synes der ikke at være grundlag for at rokke ved Max Weber.

Et afsnit om »Welfare« afslutter bogen. Kommet til sidste side glæder man sig over et fyldigt index. Det er godt, at det efterhaanden er sjældent at se en bog, som ikke indeholder et emne- og forfatterindex.

»Economic policy requires not less, but better, theory« hedder det (p. 75). Og det er saa sandt. Selv om Walker helt springer nogle af de for hans problem mest centrale punkter over og heller ikke i det positive overalt virker overbevisende, er der dog næppe nogen tvivl om, at Walker's resultater angiver visse af de veje, man maa gaa for at faa »a better theory«, d. v. s. en teknisk bedre anvendelig teori.

Bogen er opbygget paa grundlag af en lang række forfattere, som i det uendelig citeres. Det drejer sig i første række om A. G. B. Fisher, F. H. Knight, Marshall, Pigou og Robbins. Bogen er da skrevet nærmest som kommentarer til disse forfatteres opfattelser af forholdet mellem teori og politik. Det er — vist netop paa grund af den stadige citeren — blevet en noget kedelig og slet ikke letlæselig bog. Hovedlinierne forsvinder det. Men alene problemstillingen gør, at man med interesse imødeser den i forordet lovede bog — efter samme retningslinier — om international handel. Netop at se en behandling af et lidt mere konkret emne vil blive interessant.

P. Nørregaard Rasmussen.

Lawrence R. Klein: »The Keynesian Revolution«. New York, The Macmillan Company, 1947. 213 sider. § 3.50.

Egentlig bringer denne bog ikke noget nyt i den forstand, at den afdækker hidtil komplet ukendte relationer. Den er for saa vidt en dogmehistorie — nemlig 30'ernes — hvorfor det nye, bogen indeholder, er fremstillingsformen og sammenstillingen paa en ny maade af paa forhaand kendte enkeltundersøgelser.

Bogen er inddelt i 7 kapitler efterfulgt af

et »Technical Appendix«. Uden at kunne gaa i detaljer skal jeg referere bogens gang.

Kap. I giver en gennemgang af Keynes' værker til og med »A Treatise on Money« fra 1930. Det er en fortrinlig dogmehistorisk gennemgang, som paa een gang giver baggrunden for »General Theory . . .« i Keynes' eget forfatterskab og samtidig danner baggrunden for the Keynesian revolution i økonomiens teori i almindelighed, idet »klassikerne« i »General Theory« jo som bekendt ogsaa omfatter Keynes selv før 1936. Det er godt, man nu — samlet paa eet sted — har en oversigt over Keynes' litterære produktion for »General Theory«.

Klein gaar ikke nu umiddelbart over til »General Theory«, men belyser i kap. II (»The Birth of the General Theory«) overgangen fra »Treatise« til »General Theory«. Denne gennemgang viser, hvorledes overgangen — trods alt — er forholdsvis kontinuerlig. I begyndelsen af 30'erne fremsatte Keynes adskillige hypoteser, som senere kom til at indgaa i »General Theory«. Der bliver dog stadig et skred i 1936, idet afklaringen af de forskellige — delvis modsigende — teorier først kom med »General Theory«. Desuden var det først med denne, man fik den første totale og generelle model, hvori de nye tanker indpasses — hvilket er meget vigtigt og ogsaa understreges stærkt af forf. I kap. II omtales tillige nogle ikke-Keynes'ske teorier før 1936. Forf. kommer her meget kort ind paa Stockholmskolen, som han dog ikke mener kan siges virkelig at have foregrebet noget væsentligt nyt i »General Theory« — jeg skal senere komme tilbage til dette. Ligledes berøres underkonsumtionsteoretikerne, som iøvrigt behandles indgaaende i kap. V. Forf. har en svaghed for denne skole. Naar han imidlertid mod Haberler's paastand om disse »lave videnskabelig standard« indvender, at de dog »were nearer the truth than the so-called scientific theories« (p. 55), kan man vist bemærke — disse forskeres »videnskabelighed« iøvrigt uførtalt — at principielt kan man ikke bedømme en forskers »videnskabelighed« efter hans resultatets »sandhed« (opdaget ved en senere undersøgelse), idet dette jo kan bero paa held, intuition o. s. v., men

maalestokken maa være den bevidste og konsekvent gennemførte logiske og empiriske metode.

Kap. III (»The New and the Old«) er sammen med kap. IV bogens bedste. Der gives her en fremstilling af det, forf. opfatter som the Keynesian revolution. Dette kapitel (saa vel som det følgende) maa ikke alene fremhæves fordi det er meget klart og velskrevet, men ogsaa fordi det f. ex. i meget stort omfang stadig underbygges ved henvisning til empiriske undersøgelser. Den stadige empiriske kontrol af modelbygningen maa anses for uhyre væsentlig. Værre er det ganske vist, at forf. langt fra altid henviser præcist til vedkommende undersøgelse, men nøjes med at sige: »Statistical investigations reveal a very strong negative correlation . . .« eller »Extensive calculations of econometric models by the author lead to the conclusion . . .« o. s. v. Herved udelukkes man jo fra kontrol og kritik.

Meget klart opstilles forf.s opfattelse af »revolutionens« centrale punkt: » . . . Keynes produce was to do away with the savings-investment theory of interest and replace it with a savings-investment theory of output. When this had been done the revolution was a *fait accompli*« (p. 76). At det saaledes var udviklingen af »a theory of the determination of the level of output«, som var »Keynes' major contribution« gentages meget ofte (jfr. saaledes p. 50 og p. 56). Der er vel næppe heller nogen tvivl om, at man kan udtrykke »revolutionens« centrale idé paa den maade og maaske endog *bedst* udtrykke den saaledes. Klein's fremstilling er saaledes helt parallel til en af de nyeste fremstillinger paa dansk af the Keynesian revolution, nemlig hos Jørgen Pedersen i »Penge teori og Pengepolitik« (1944).

Det er nu imidlertid et spørgsmaal, om det ikke er ret vilkaarligt (naturligvis med visse grænser), hvorledes man vil udtrykke det nye i »General Theory«. Det er nemlig vigtigt stedse at have for øje, at »General Theory« giver en generelt virkende og komplet model, som i et funktionssystem med lige antal ligninger og ubekendte simultant bestemmer de variable størrelser. Naar man paatænker

dette — og det understreges saa godt hos Klein, ikke mindst i det matematiske appendix — kommer man let ind paa den tanke, at man i og for sig lige saa godt i fremstillingen af de centrale dele af »General Theory« kan lade substitutionen af liquidity preference for den klassiske renteligning være udgangspunktet (cfr. Klein p. 104). Herfra føres man nemlig lige over i opsparings-investeringsfunktionerne som indkomstdeterminerende, d. v. s., man er tilbage i den Klein'ske fremstilling. At dette er en mulig fremstillingsform, fremgaar vist ogsaa af et udmærket afsnit hos Klein, hvor der bl. a. siges: »The Keynesian revolution rejected the classical theory of interest. It denied that the equation

$$S_w(r, (Y_w)_0) = I_w(r, (Y_w)_0)$$

need always have a positive solution for the interest rate, r , when $(Y_w)_0$ (income) is given at the full employment level« (p. 84/85, jfr. fig. 4, p. 85). Fra dette føres Klein umiddelbart over i, hvad han ellers kalder den helt afgørende Keynesian revolution: »the theory of output«.

Dette er egentlig ikke en uvæsentlig strid om ord, idet det bliver ret afgørende for bedømmelsen af de økonomiske teorier før 1936. Klein anlægger det — vel frugtbare og rigtige — synspunkt, at man aldrig før »General Theory« har set den generelle (og vel efterhaanden almindeligt anerkendte) model, men man har set tilløb i den forstand, at enkelte dele af »General Theory« er blevet fremstillet før. Der har været — som forf. udtrykker det — »building blocks« til »General Theory«. Naar man nu helt ensidigt som Klein lægger vægten paa teorien om »the determination of the level of output«, bliver konsekvensen, at man næsten ene opfatter de forskellige anfægtede af Say's lov, som »building blocks« — først og fremmest underkonsumptionsteoretikerne (jfr. kap. V). Med det her anlagte synspunkt bliver der imidlertid — foruden naturligvis underkonsumptionsteoretikerne — ogsaa »building blocks« at finde hos en lang række andre forfattere, f. ex. Stockholmerne.

Man kunde have ønsket, at Klein havde understreget følgende: Den Kenes'ske model er i stand til at opvise ligevægt selv om der er

underbeskæftigelse. Men den vil ogsaa kunne være i ligevægt ved fuld beskæftigelse, som maa opfattes som et specielt (omend attraaværdigt) ligevægtsleje. Det nævnes lige i hel anden forbindelse senere (p. 154), men burde have været anderledes bemærket — hvor banalt det maaske end kan forekomme.

I fremstillingen af spekulationsmotivet bemærker man, at forf. lader den efter dette motiv efterspurgte kasse være bestemt ikke alene af afvigelserne fra det forventede renteniveau, men ogsaa af dettes absolutte størrelse. Det vilde have været paakrævet, om forf. var gaaet mere i detaljer med dette spørgsmaal, om ikke andre steder saa i det matematiske appendix. Umiddelbart synes det nemlig, som om det kun kan være afvigelserne, som kan være bestemmende for spekulationskassen. Men paa den anden side synes en overgang af et dynamisk funktions-system for spekulationskassen til et statisk ligningssystem for samme at vise, at Klein's fremstilling er rigtig og mere generel end den almindelige.

I kap. III (og kap. IV: »A Polemical Digression«) gives iøvrigt ogsaa en verbal sammenligning med den klassiske model. Der vises bl. a. her — som iøvrigt ogsaa i det matematiske appendix — at selv om man erstatte den Keynes'ske udbudskurve for arbejde med den klassiske (som regner i realenheder), er dette ikke nok til at føre tilbage til den klassiske model, d. v. s. det kan paa ingen maade (som nogle ellers har ment) være dette punkt, som er »revolutionært«. Endvidere vises det, hvorledes friktion af forskellig art kan forklare en arbejdsløshed i en klassisk model, ja er den eneste mulige forklaring her. Keynes' model har derimod det fortrin, at den er i stand til at forklare en *ligevægt med arbejdsløshed* uden at gribe til saadanne ting som ufuldkommen tilpasning. Pudsigt nok har Keynes selv været inde paa, at hvis der var fuldkommen tilpasning, vilde hans model ikke kunde give nogen arbejdsløshed. »Again, as in the Treatise, Keynes did not really understand what he has written, and chose the wrong thing to publicize as his innovation« (p. 83).

I kap. IV faas en gennemgang af og pole-

mik mod en række anmeldelser af »General Theory« — hvilket sker i en lidt overlegen tone. Desuden diskuteres »The Wage Controversy« og »The Savings-Investment Controversy« (et pædagogisk særdeles fint afsnit). Kapitlet slutter med en renteteoridiskussion ved hvilken først og fremmest polemiseres mod Lerner.

Kap. V behandler »Anticipations of the General Theory«. Som foran bemærket er det især underkonsumptionsteoretikerne, som forf. her interesserer sig for. Der gives en interessant gennemgang af Malthus og Marx, om hvilken sidste der gives følgende overordentlig rammende bemærkning, som fortjener at citeres: »In general, we can say that Marx analyzed the reasons why the capitalist system did not and could not function properly, while Keynes analyzed the reasons why the capitalist system did not but could function properly«. Indgaaende refereres endvidere Hobson, Foster, Catching m. fl. Det er morsomt at høre om disse, men man kunde rigtig nok ønske sig at høre om en del andre, som her helt negligeres.

De to sidste kapitler behøver økonomer egentlig slet ikke at læse. De giver ikke paa nogen maade noget nyt. I kap. VI (»Depression Economics?«) findes en ganske elegant fremstilling af problemerne omkring »The Inflationary Gap« — der er dog ikke taget meget hensyn til det, som her med vor nuværende viden er det sværeste, nemlig de politiske vanskeligheder. Baade kap. VI og VII (»Keynes and Social Reform«) vil kunne læses med udbytte af ikke-professionelle økonomer. En økonom vil derimod blive irriteret af den lidt journalistiske tone, som har sneget sig ind i disse afsnit (ex.: p. 181).

De nu gennemgaaede syv kapitler er alle meget let læselige. Enhver, som har givet sig lidt af med de herhen hørende problemer, vil ikke blive nødt til at stoppe op een gang af hensyn til forståelsen. Alt er meget simpelt og let. Dette gælder imidlertid ikke for det matematiske appendix, som jo netop ifølge sin natur maa være tungt og langsomt at arbejde sig igennem — hvilket dog paa ingen maade betyder, at det er uigennemtrængeligt for folk, som ellers ikke med lethed bevæger

sig i den matematiske verden. Og det gælder her, at udbyttet er proportionalt med anstrengelsen. Det maa tilraades ikke at falde for den fristelse at springe disse 24 sider over. Der gives dels en model af »Treatise«, dels af »General Theory« og af en typisk klassisk model. Sluttelig faar man en langløbsligevægt opstillet. Ind imellem gives der en mere detailleret, matematisk udledning af relationerne i »General Theory«.

Som indledningsvis bemærket giver denne bog ikke egentlig nye opdagelser. Men den præsenterer gamle paa en god og let maade, samler, hvad der før var spredt og bidrager endelig til opklaring af punkter, som maaske for mange hidtil har været dunkle. De fire første kapitler giver — i fremstillingen af Keynes' idéer og udviklingen af disse i modsætning overfor andre — en saa gedigen og værdifuld oversigt, at man i disse kapitler maatte synes at have faaet den ideelle lærebog om the Keynesian revolution.

P. Nørregaard Rasmussen.

Joan Robinson: An Essay on Marxian Economics. Macmillan. London 1947 (1942), VII + 104 p. 6 sh.

Paul M. Sweezy: The Theory of Capitalist Development; Principles of Marxian Political Economy. Dobson. London 1946 (New York 1942). XIV + 398. p. 18 sh.

J. Grünbaum: »Kapitalismens Økonomi«. Forlaget »Tiden«. København 1947. 202 p. 6.50 Kr.

Det vil sikkert komme til at vare længe, før Interessen for at studere og tolke Marx hører op. Ligesom Søslangen fra Loch Ness dukker han op igen og igen. Sammenligningen med Søslangen er naturligvis ligeså uretfærdig, som den er fristende. Forskellen til Søslangen er jo bl. a. den væsentlige, at det ikke just er i Agurketiden, Marx plejer at få sine come-backs, men tværtimod i Tider, hvor Samfundsudviklingen bliver gearret op, og der er Højvande i de revolutionære Bevægelser. At Interessen for Marx i ikke-akademiske Kredse paa denne Måde er intimt forbundet med »Revolutionens Ebbe og Flod« er en selvklar Sag,